

LIETUVOS
NACIONALUSIS
M. MAŽVYDIO
BIBLIOTEKOS

mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985
GEGUŽĖS MĖN. 25 d. / MAY 25, 1985
PART TWO - Nr. 103(21)

Šiame numeryje:

- Dr. Juozui Girniui 70 metų. Krikščioniškoji atsakomybė už savo laiką.
- Jaunimas ir dr. Juozo Girniaus mintys. „Krikščionis gyvenime“ leidiniai „Draugo“ knygyne.
- Kelios pastabos knyga „Nomenklatūra“ perskaičius.
- Ritos Markelytės-Dagienės eilėraščiai. Stratfordo teatruose — devyni veikalai. Lietuvių moterų dailininkų draugijos suaktis.
- „Ten, ekrane sužibus“ sutiktuvės Holi-vude.
- Nuomonės ir pastabos. Chicagos teatruose.

Krikščioniškoji atsakomybė už savo laiką

Svešdami šiandien, gegužės mėn. 25 d., dr. Juozo Girniaus 70 metų amžiaus sukaktį, manėme, kad prasmingiau būtų ne tiek apie jo kūrybą ir veiklą kalbėti (plačiau ir giliau į tai bus žvelgiama vėlesniame šių metų „Draugo“ priedo numeryje), kiek leisti jam pačiam prabilti į mus anksčiau parašytais, bet dar vis labai reikšmingais žodžiais. Todėl čia spausdinama dr. Juozo Girniaus veikalas „Žmogus be Dievo“ baigminio skyriaus „Krikščioniškoji atsakomybė“ patį pabaiga, kurios mintys, tikimės, paskatins daugelį sugrįžti ir vėl naujai įsiskaityti šį išliekančios vertės mūsų filosofinės literatūros kūrini, o taipgi padės įprasmiti šių metų Sekminės — šventosios Dvasios atėjimo šventę, kurios svarbiausia reikšmė yra krikščionių ipareigojimas liudyti Dievą pasauliui.

Sukakties proga sveikiname dr. Juozą Girnį ir linkime daug šviesių ir kūrybingų metų.
— Red.

Kasdieniška vadiname geru krikščioniu tą, kuris pildo religines prievolės, nežiūrėdami, kiek pats gyvenimas atitinka krikščioniškosios artimo meilės dvasią. Iš tikrųjų tokia „gero krikščionio“ samprata greičiau atitinka teisuoliško farizejaus apibrėžtį. Kas yra farizeizmas, jei ne formalus pamaldumas be Dievo baimės ir be žmogaus meilės? Formalioms religinėms prievolėms atlikti daug ko nereikia, pakanka nepatingėti. Bet krikščioniškam gyvenimui reikia visko: ne tik laiko, bet ir aukos. Tačiau, krikščioniškai negyvenant, praranda savo prasmę ir pats religinis uolumas. Ne religinė praktika dengia gyvenimą, o gyvenimas liudija praktikos autentiškumą. Daug yra netikėjimo, kuris labiausiai remiasi pasipiktinimu nuvylusiais krikščionimis.

už visus žvaigždynus. Bet tuo pačiu tai galioja ir atvirkščiai: niekas taip neuškleidžia žmogui Dievo, kaip žmogaus žmogui abejingumas. Žvaigždžių abejinga šviesa neteikia žmogui paguodos, bet taip pat žvaigždžių šaltis nė jo nesukrečia taip, kaip šaltis tų, iš kurių ilgisi žmogiškos šilumos. Žvaigždžių šaltis neužgniauzė niekieno tikėjimo į Dievą. Bet žmonių šaltis daugelį sukaustė netikėjimo ledu. Pergyvendami meilės stoką žmogus pajuntame lyg nebe tik žmogaus, o tiesiog pačios nebūties šaltį. Retai žmogus praranda tikėjimą ar atsiverčia į Dievą prie stalo, sverdamas įrodymus, abstrakčiai filosofuodamas. Paprastai Dievui prarasti ar jam atrasti lemiančia paskata yra vieno-kia ar kitokia gyvenimo patirtis pačių žmonių tarpe.

Ne formalus pamaldumas, o tikra artimo meilė gali liudyti Dievą tiems, kurie neranda nieko aukščiau žmogaus. Paprastai akys kreipiamos į žvaigždynus liudyti visatos Kūrėjui. Bet dažnas varganoje kasdienybėje, slegiamas skurdo rūpesčių ir likimo smūgiu, neturi nė kada pakelti akis nuo „žemės“ į žvaigždes. O pakėlus akis į žvaigždes, jų šviesa pasirodo tokia pat šalta, kaip širdis tų, kurie skuba pro šalį, tesirūpinami savimi pačiais. Yra didybės žvaigždynuose. Bet nepalyginamai didesnė žmogaus didybė. Niekas giliau neliudija Dievo, kaip žmogus, ir niekuo žmogus giliau neliudija Dievo, kaip meilė. Meilė liudija Dievą skaidriau

Asmeninis ir viešasis krikščionio gyvenimas neturi išsiskirti. Tai nelengvas reikalavimas. Krikščioniškai reikštis viešajame gyvenime greičiau yra dar sunkiau negu asmeniuiose santykiuose. Asmeniškai kartais tiesiog gėda pasirodyti nekrikščionišku elgesiu. O viešajame gyvenime galima gėdą pridengti ūkiu, politikos ir kitomis „būtinybėmis“. Tas pats, kuris negalėtų ramia sąžine nugulti elgetos nuo durų, savo įmonėje gali ramiausiai skriausti neteisingu atlyginimu. Tas pats, kuris gėdytųsi pasirodyti melagiu, politiniuose santykiuose ramia sąžine išminties ieško ne Kalno Pamoksle, o Machiavellio „Kunigaikštyste“. Krikščioniškai viešaj

Dr. Juozas Girnius Nuotrauka Vytauto Maželio

Praeities kalčių įžvelgimas dar nieku būdu neteikia pagrindo teisuoliškai tikrybei: nebesame tokie, kaip buvo ankstesnieji krikščionys! Tai būtų pats pragaištingiausias susigundymas farizeizmui. Kokie iš tikrųjų esame, šiandien neįmanoma patiems spręsti. Šiandien stovime prieš naujus uždavinius, ir jie liudys, ar juos sprendėme su krikščioniška atsakomybe. Kokie iš tikrųjų buvome, spręstie, kurie po mūsų ateis.

Tik viena iš anksto tikra: būsime vertinami pagal tai, kiek būsime savo krikščioniškumą liudiję taurių žmoniškumu. Tai visų laikų krikščionio matas, nes tikra Dievo meilė išsiskleidžia ir tikra žmogaus meilė. Ypatingu būdu žmoniškumo ilgesys yra dabarties „laiko šauksmas“, kai įvairiais humanizmais „ieškoma žmogaus“.

Kaip esame analizavę, šis ypatingas dabarties rūpestis žmogui išaugo, pradėjus suvokti, kad „Dievo mirtis“ atseit, ateizmas žmogų pastato prieš galutinę žmogiškosios egzistencijos beprasmybę mirties akivaizdoje. Tragiškas sąvokimas iš vienos pusės yra nuoseklus ateistinio žvilgio išplėtojimas, iš antros pusės — adventinis Dievo ilgėjimas. Tačiau sifininė netikėjimo išdidybė užgniauzia šį ilgėjimą, ir, užuot Dievo ilgesio, įsiviespatauja beiluziškumo aistra. Todėl, užuot išpažinus žmoniškumo ilgesyje slypintį Dievo ilgį, ryžtamsi „žmogaus“ ieškoti be Dievo. „Ar galima būti šventu oju be Dievo — štai vienintelė konkreti problema, kuri man šiandien rūpi“. Šis Camus'o veikalas prasižėsus klausimas vaizdžiai išsako ateistinio humanizmo dramą. Kiek ši drama yra kilni savuoju žmoniškumo rūpesčiu, tiek ji lieka tragiška ateistinio „beiluziškumo“ iliuzija, kad galima žmogų įprasmiti be amžinybės vilties ir pagrįsti žmoniškumą, paneigus visų mūsų broliškumą Dievu.

Tai žmogaus be Dievo drama. Tačiau ir tikintieji nesame tik abejingi šios dramos žiūrovai, nes drauge tai yra mūsų laiko žmogaus drama. Tie klausimai, kuriuos kelia žmogus be Dievo, turi neraminti ir mus, nes mūsų pareiga liudyti šių klausimų krikščionišką atsakymą. Kaip galime savo laikui liudyti Dievą, taip galime jį užskleisti. Todėl ir stovime prieš klausimą, kuo pasirodysime — liudijusiais Nelygstamąjį Tiesą ar tik savo neteisų bedvasį ir beširdį teisuoliškumą. Drauge su visais priklausome savo laikui ir esame atsakingi už visus, su kuriais šis laikas mums yra duotas. Netikėjimo iškilimas visada liudija kaltę ir tų, kurie nori jaustis teisiųjų oazė. Kai viesulas siaučia, jis lenkia ir oazės medžius, atseit, nieko neaplenkia. Todėl iš tiesų nėra oazės, tėra visų bendra atsakomybė už savo laiką.

„Krikščionių neištikimybės krikščionybei“ skirsnį krikščionybės istorijoje liečiame ne lengva širdimi, o su giliu rūpesčiu. Nors asmeniškai nesame atsakingi už praeitį, tai yra vis tiek mūsų, krikščionių, istorija. Reikia blaiviai matyti praeities kaltes, nes jos yra įspėjimas ir atėčiai. Tačiau, kaip viskas nesunku matyti praeityje, taip sunku dabarties tikrovę skaidriai susivokti ir kilniai išstesti.

Kertinė Parasitė

Dr. Juozui Girniui 70 metų

Juozas Girnius gimė 1915 metais gegužės mėn. 25 dieną Sudeikiuose, Utenos apskrityje. Tai šiandien jam sukanka 70 metų. 1932 metais Vytauto Didžiojo universiteto studentų ateitininkų sąjungos centro valdyba sumanė pasirūpinti gabiems moksleiviams ateitininkams. Tai atlikus, valdybos nuomone, būtų galima įrašyti į savo metinę apyskaitą gerą, pozityvų darbą. Su moksleivių ateitininkų sąjungos centro valdybos pagalba buvo pasirinkti keli gabūs gimnazijas baigiantys moksleiviai. Buvo nutarta jų universitetinio mokslo pradžia suorganizuoti kiek paramos, parūpinant keliems mėnesiams nemokamą kambarį ateitininkų namuose, Laisvės alėja 3, Kaune, ir šiek tiek pinigų pilniems pietums apmokėti studentų valgykloje. Tų pasirinktųjų tarpe buvo ir Juozas Girnius, jau tada žinomas kaip gabus uteniškis moksleivis abiturientas. Reikalinga parama, tiesa, kukli, buvo sutelkta šiek tiek iš studentiško izdo ir daug daugiau iš geros širdies sen draugių, kuriems labai patiko toks studentų rūpestis savo jaunesniaisiais broliais. Anais laikais surasti paramos reikalingų moksleivių nebuvo sunku. Dauguma provincijos mokyklų moksleivių buvo toje kategorijoje. Ir taip, rodos, tokiu paprastu organizuoto darbo sumanymu, studentai ateitininkai pasidarė dalininkais nuostabaus rezultato. Tada jie nepagalvojo, kad tuo jie šiek tiek parėmė būsimą Ateitininkų Federacijos vadą, visuomeninio, kultūrinio ir politinio „Aidų“ žurnalo redaktorių, literatūros lankų kolektyvo narį, Lietuviškosios enciklopedijos redaktorių, lietuviškąją išsiviją orientuojančių veikalų autorių, krikščioniškąją mąstytoją, paskaitininką.

universiteto išsiųstas, gilino studijas Louvaine, Freiburge ir Sorbonos universitetuose. 1941-44 metais Juozas Girnius buvo vyr. dėstytojas filosofijos fakultete. Doktoratą įsigijo 1951 metais jau tremtyje Montrealio universitete, Kanadoje, apgynęs temą „La metaphysique existentielle de Karl Jaspers“. Savo vadovavimą Ateitininkų Federacijai dr. Juozas Girnius vainikavo veikalu „Idealas ir laikas“ 1966 metais. Šis veikalas šiuo laiku lietuviškąją knygą skaitančiai jaunoumeni yra šviesus kelrodas daugelyje iškylančių kelių situacijų, problemų bei klaidingų ir neatsakingų pasiūly. Šiais audringais lietuvių tautai laikais dr. Juozas Girnius tapo vienu iš pagrindinių lietuvių tautos filosofų, kuris kelia idėjas ir tiesias gaires kaip įsijungti į savo tautos išsilaikymą ir kaip neleisti jos naikinti. Kaip lietuviškos išsivijos, taip okupuotos Lietuvos gyvenimui ypatingos svarbos yra jo knyga „Tauta ir tautinė ištikimybė“ (1961). Ji yra pylimas lietuvių tautai prieš nutautinimo agresiją, kylančią iš okupanto ir savųjų nesusipratėlių pusės. Autorius atkreipia dėmesį į savos tautos kultūros aruodą, ragindamas jį savo kūrybiniais indėliais pildyti ir per savos tautos kultūrą kilti į tarptautinį lygį. Tai yra fundamentalus išsiviją orientuojantis veikalas ir jaunoumeni, o ypačiai jaunųjų šeimų tėvams, kurių didelė dalis rodo pagirtino rūpesčio savo jaunojo prieauglio lietuvių kalbos žinojimu. Daugiausia savo veikalais dr. Juozas Girnius bando lietuvių tautą ir idėjiškai orientuoti. Tokiu būdu išskyla jo rūpestis ne tik patriotiniu sąmoningumu, kurį daugelis dažnai bando išreikšti vien sentimentaliais pergyvenimais, o J. Girniui rūpi ypač to sąmoningumo turinys, jo kultūrinė, dvasinė, moralinė, socialinė, politinė kryptis. Tos jo idėjos ryškiai (Nukelta į 2 psl.)

Aleksandras Marčiulionis Žmogus po kaukėmis

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

iškyla jo veikaluose, kaip *Žmogus be Dievo, Laisvė ir būtis* bei įvairiuose knygų skirsniuose, kaip „Istorinė krikščionio atsakomybė“, „Liberalizmas ir krikščionybė“, ir daugelyje kitų jo straipsnių bei paskaitų. Jo būdingas posakis „Laisvė ne savivalės pateisinimas, o atsakomybės reikalavimas“.

Daug dėmesio dr. Juozas Girnius yra kreipęs į lietuviškąją dailaus žodžio kūrybą. Jo įsijungimas į tą sritį yra įdomus savo profesionaliu turiniu ir orientuojančiu skatinimu kilti į kūrybingumo aukštumas.

Dr. Juozas Girnius kūrniais daug susidomėjimo yra parodę mums giminingi kaimynai latviai. 1963 metais Janis Zarinš išvertė į latvių kalbą knygą *Tauta ir tautinė ištikimybė* (Tauta un utciība tautai), o taip pat ir ryškesnius pasisakymus iš knygos *Žmogus be Dievo* (1964).

Dr. Juozui Girniui yra būdingas ne abstraktus užsirdymas savo minčių pasaulyje, bet jis savo galvą yra atviras, jautrus aplinkos reikiams. Giliai pergyvenęs ir sugebąs į juos tiesiai ir atvirai reaguoti. Tuo jis siekia išsukti kultūringą pokalbį, diskusiją. Aplinka gi ne taip jau linkusi leisti ir pokalbį. Ji stengiasi savarankišką filosofą įsprausti į savo standartinis sustingusių sistemų rėmus, ir jo tiesų žodį dažnai palydi nedžentelmeniškais epitetais.

Sluoksniuose, kurie nepakenčia tų, jų vadinamą „klerikalų“, tokia nuotaka susiformavo dėl dviejų priežasčių. Viena, tai išdava nesiorientavimo, kas yra filosofas ir ko jisai siekia. Antroji priežastis yra savotiška, netiesiogiai suprata supertolerancija, krikščioniškojo įsitikinimo sluoksniuose sukūrusi nepasankumą nusikratyti ant jų drebiamo purvo, kaip neseniai *Drauge* m. dr. yra vaizdingai išsitaręs.

Pirmą priežastį nagrinėdami, daugelį filosofų, ypač krikščioniškosios krypties, galėtume taip apibūdinti:

Dr. Juozas Girnius su žmona Ona savo namuose Bostone. Nuotrauka Vytauto Maželio

„...jie nėra iš šio pasaulio, bet jie veikia šiame pasaulyje“. Tai būdinga dr. Juozui Girniui. Pro jo dėmesį neprasprunka šio pasaulio destruktivūs skatinimai, tendencinga svarbių problemų bei įvykių interpretacija bei ryški hipokrizė. Jis nėra iš tokio pasaulio, kur laisvė atsiejama nuo atsakomybės, kur auka ir heroizmas „iš principo“ paneigiami. Jo pasaulis reikalauja keisti aplinkos negeroves, o ne joms vergauti. Jis skatina savarankišką mąstymą ir nepasidavimą aklos aplinkos menkavertėms užgaidoms.

Antroji priežastis išryškėja, susipažinus su dr. Juozu Girniaus paskaita Lietuvos globėje, o šv. Kazimiero sukakties kongrese 1984 metais rugsėjo mėn. 1-2 dienomis Toronte,

Kanadoje ir su opونتu reakcija į ją. Šioje paskaitoje dr. Juozas Girnius paminėjo kaip nenormalumą fanatizmą ir demagogiją, nukreiptą prieš tuos kai kurių srovių bei asmenų nepakenčiamus svarbių problemų bei įvykių interpretacija bei ryški hipokrizė. Jis nėra iš tokio pasaulio, kur laisvė atsiejama nuo atsakomybės, kur auka ir heroizmas „iš principo“ paneigiami. Jo pasaulis reikalauja keisti aplinkos negeroves, o ne joms vergauti. Jis skatina savarankišką mąstymą ir nepasidavimą aklos aplinkos menkavertėms užgaidoms.

Antroji priežastis išryškėja, susipažinus su dr. Juozu Girniaus paskaita Lietuvos globėje, o šv. Kazimiero sukakties kongrese 1984 metais rugsėjo mėn. 1-2 dienomis Toronte,

yra nuteisti ilgomis, sunkiomis kalėjimo ir vergo darbų bausmėmis.

Savo tiesiu ir aiškiu pasisakymu prieš tuos nesiliaujančius užgauliojimus ir faktų iškreipimus dr. Juozas Girnius siekė argumentuoto dialogo, o susilaukė asmens niekinimo. Tais užgauliojimais, atrodo, yra bandoma nukreipti dėmesį nuo dr. Juozo Girniaus kaip humanisto, siekiančio dialogo su džentelmenišku opontu, kaip toleranto, kuris, be abejo, neatsisako savigarbos, bei laisvės sąvoką suprantančio kaip, be abejo, atremtą į atsakomybę, o ne į savivalę.

Dr. Juozas Girniaus nuomone, lietuvių tautoje vyksta pozityvi religinė metamorfozė. Toks ryžtingas pranašas, prof. Pranas Dovydaitis, sugebėjo išsukti lemtingą posūkį lietuvių tautos mąstysenoje. Jis, išugdydamas religiška sąmoningą inteligentią ir tuo sukurdamas tautoje organišką ryšį tarp tikinčios lietuvių tautos visuomenės ir jos krikščioniškai sąmoningos inteligentijos, daug pasitaravo lietuvių tautos pagarbiam savarankiškumui ugdyti labai sunkioje tikrovėje. O tuo tarpu tendencingiems kurtymams iš šalies pasiduoda ir kai kurie, kurie save laiko tikinčiais, ir sovietinio okupanto kankiniui Pranui Dovydaičiui neranda vietos savo širdyje (pvz., Mississaugos atvejis — A.D.).

Tai yra tikrai keli atvejai, kurie parodo, koks susidaro įtempimas dėl stokos objektyvumo ir dėl negažningo faktų iškreipimo. Butų tikrai didelis nuostolis, jeigu lietuvių tauta dr. Juozo Girniaus neturėtų. Tada, atrodo mažiau būtų ir atramos tiesos žodžiai.

Reikia tikėtis, kad šiais metais atsiras pasisakymų, kurie įvertins dr. Juozą Girniaus veikalus bei straipsnius tautinio sąmoningumo, idėjinio ugdymo žvilgiu, o taip pat paryškins jo indėlį į dailaus žodžio kūrybą, bei vertingos medžiagos pateikimą brandžiam jaunuomenės ugdymui ir tautiniam, religiniam bei socialiniam sąmonėjimui.

Šis trumpas pasisakymas yra tikrai noras atkreipti dėmesį į dr. Juozą Girniaus

Jaunimas ir dr. Juozo Girniaus mintys

MARIUS KATILIUS-BOYDSTUN

Šių metų gegužės mėn. 25 d. dr. Juozas Girnius švenčia savo 70 metų sukaktį. Ta proga norėjau geriau susipažinti su šiuo filosofu, ateitininku, o svarbiausia lietuviu, kuris, baigęs mokslus, rašė svarbias knygas ir tiek daug nuveikė išėjvijos lietuvių bendruomenėje. Vienoje iš šių knygų, *Idealas ir laikas*, dr. Girnius gvildena temas, kaip tauta, religija, žmogus, ir nurodo, kaip šie elementai sudaro visuomenę. Ši knyga yra taikoma ypačiatei ateitininkams, tad kadangi esu ateitininkas, ji mane labai sudomino. Taip pat ji parašyta ne tik suaugusiems, bet ir jaunimui.

Viena mintis dr. Girniaus raštuose, kuri man yra labai reikšminga, tai, kad „tikra Dievo meilė išsiskleidžia ir tikra žmogaus meilė“. Kitaip sakant, Dievo negali mylėti, nemylėdamas artimo. Ši idėja yra man labai aktuali, kaip jaunam ateitininkui ir katalikui. Ji yra mūsų tikėjimo pagrindas ir labai svarbus visuomeniškas dėsnis. Be to, tai yra labai svarbus mums pamokymas, kad nesiskaldytume, o susivienytume, kaip jaunų lietuvių bendruomenė. Turime išmokti vienas kitą gerbti, net jeigu esame labai skirtingi, ir stropiai bendradarbiauti su tais, kurie panašūs į mus.

Pozityvumas, viena ypatybė, kuri atsiskleidžia dr. Girniaus raštuose, yra ypač patraukli jaunimui. Pavyzdžiui, jis nesako, kad nemylėdamas artimo, negali mylėti Dievo. Jis teigiamai pabrėžia, kad mylėdamas Dievą, myli ir artimą. Šitoks dalykėlis gali atrodyti trivialus, bet gyvenimui jis sudaro didelį skirtumą. Žmonėms aplamai, o ypač jaunimui, yra daug lengviau priimti teigiamai pristatomą idėją, negu smerkiančią ar grasinančią.

Įžvalgią, aktyvią ir mūsų gyvenime vertingą asmenybę ir jam palinkėti kūrybingų, ilgiausių ir sveikatingų metų.

Adolfas Damušis

Kiek kartų vaikams tenka girdėti „nebūk blogas“, arba „mylėk Dievą, nes kitaip eisi į pragarą“. Kadangi jaunimui yra natūrali tendencija nesutikti ar priešintis suaugusių mokymui, ypač neigiamai išreikštam, dr. Girniaus būdas mintį pristatyti pozityviai jaunuoliui yra daug labiau priimtinas.

Norėčiau pasidalinti dar dviem mintimis, kurios man ypač įstrigo, kaip labai reikšmingos. Pirmoji — „ne tauta suteikia žmogui vertę, o žmogus — tautai“. Mūsų, lietuvių, tauta yra garbinga ir verta pasididžiavimo. Bet ji tokia tapusi mūsų tėvų, tėvukų ir prosenelių dėka. Ji ir toliau liks didi ir garbinga, tik jeigu mes ją tokia išlaikysim. Jaučiu, kad vaikas, užaugęs lietuviškoj šeimoj, turi atsakomybę savo tautinę sąmonę ugdyti, prižiūrėti ir toliau savo vaikams perteikti. Taip pat dr. Girnius apeliuoja į jaunimą išlaikyti savo šeimos įsitikinimus. Tai yra įmanoma tik tada, kai žmogus pats apsisprendžia ir įsitikina, jog jis kaip asmuo to nori. Tai nėra lengvas uždavinys, bet nebijodami sunkaus darbo ir prakaito mes ištesėsime.

Kita mintis yra dr. Girniaus komentaras apie išėjvijos lietuvių likimą: Galutinai visos mūsų emigracijos prasmė lems ne tai, kiek ilgai ji išsilaikys, o ką per tuos metus ji pasieks. Realistiškai pagalvojus, išėjvijos lietuviai per amžius neišlaikys savo identiteto. Bet mes ne

nesitikim taip ilgai kovoti, mūsų darbas tęsiasi tik tol, kol Lietuva vėl bus laisva. Sekdami dr. Girniaus mokymu, mes negalime skaičiuoti metų, kiek ilgai mūsų kalba ir kultūrinės apraiškos išliks išėjvijoje, o tik aktyviai kalbą vartodami, kultūrinėje veikloje dalyvaudami, išlaikyti visa tai, kol reikia.

Dr. Girniaus žodžiai yra skirti visiems, ne tik vyresniems, bet ir jaunimui. Nors jo raštų kalba yra gana abstrakti, jo idėjos yra suprantamos ir visiems naudingos, ypač veikliam jaunuoliui, kuris domisi savo tauta, kuriam rūpi jo santykis su Dievu.

• *Aidai* nr. 2 (1985 kovas-balandis). Kultūros žurnalas, leidžiamas kas du mėnesiai Tėvų pranciškonų, 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Redakcija: dr. Leonardas Andriekus, OFM, kun. dr. Kęstutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba dalei — Viktoras Vizgirda. Administruoja J. Benvenutas Ramanaukas, OFM. Metinė prenumerata — 20 dol., atskiras numeris — 3.30 dol.

Numeris pasižymi temų įvairumu, aprėpia literatūrą, sociologiją, istoriją, dailę, teatrą. Rašo: V. Kavaliūnas, K. Trimakas, dr. Jonas Balys, dail. V. Vizgirda ir kt. Sauspandinamas pluoštas naujų Bernardo Brazdžionio eilėraščių. Plačiu žvilgsniu recenzuojamos knygos: Eglės Juodvalkės *Pas ką žiedas žydi* ir 1984 m. *Poezijos pavasaris* iš Lietuvos.

Aleksandras Marčiulionis

Balandis (majolika)

„Krikščionis gyvenime“ leidiniai „Draugo“ knygyne

„Krikščionis gyvenime“ knygų leidykla, išėjvijoje įsteigta 1960-tųjų metų dešimtmeciui, tada, kai Antrojo Vatikano susirinkimo poveikyje išryškėjo gyvas reikalas pasauliečiams tikintiesiems šviestis savo tikėjimo ir visos krikščioniškosios tradicijos klausimais, jau yra išleidusi arti 30 religinio pobūdžio lietuviškų knygų ir nepailsdama vykdo toliau šį savo prasmingą darbą. Pirmoji „Krikščionis gyvenime“ leidinių serijos knyga buvo 1967 m. išleisti II Vatikano susirinkimo dokumentai — pirmoji dalis (Konstitucijos); ją pasekė 1969 m. antroji dalis (Dekretai ir pareiškimai) ir trečioji (Popiežių kalbos ir raštai). Po to, nemažai įvairių autorių veikalų buvo skirti nagrinėti lietuviškajai krikščioniškajai patirčiai, neapleidžiant aišku ir pačių pagrindinių teologinių ir religinių klausimų. „Krikščionis gyvenime“ redakcinė vadovybė sudaro: prel. dr. Vytautas Balčiūnas (Thompson, CT, JAV), kun. dr. Valdemaras Cukuras (Putnam, CT, JAV), dr. Juozas Girnius (Boston, MA, JAV), kun. dr. Jonas Gutauskas (Delhi, Ont., Kanada), prof. dr. Antanas Maceina (Muenster, Vokietija), kun. dr. Juozas Prunskis (Chicago, IL, JAV), kun. prof. Antanas Rubšys (Riverdale, NY, JAV), prof. Simas Sužiedėlis (Brockton, MA, JAV). Daugumą serijos knygų spausdina lietuviškos Nekalto Prasidėjimo Marijos seserys Putnam, CT 06260.

Ne visi šios serijos leidiniai yra buvę lygiai svarūs ir reikšmingi, ir ne kiekvienam skaitytojui jie pasirodys vienodai svarbūs ir dė-

mesio verti. Tačiau, visą šią religinio turinio skaitinių seriją aplamai paėmus, o ypač atsižvelgus, kokio brandaus lygio kai kurių veikalų jos rėmuose yra buvę išleista, nušviečiančių mums kartais dar taip miglotą, bet ypač mūsų laikais viliojantį gyvenimo prasmės, religiniai suvoktos, horizontą, matyti, kad tai neįkainojamos reikšmės išėjvijos dovana savo tautai (o gal paties Viešpaties atsakymas į psalmisto prašymą: „Šiūk savo šviesą ir savo tiesą, jos mane ves ir nuves į Tavo šventąjį kalną ir į Tavo padangtes“). Mūsų religinė literatūra, kaip tokią, dar tik tepasidėdanti (nuo Mažvydo katekizmo laikų mūsų dar neskiria toks jau labai ilgas laiko tarpas, kitų tautų kultūros istorijos eigom matuojant). O šiuo metu, kai teologinės svarstybos klesti pasaulyje, Lietuvoje religinės literatūros laisvas kėlimas, visais prieinamais, per tūkstančius metų sukauptais krikščioniškos teologijos šaltiniais naudojimas, diskusijos su kitais bendralaikiais pasaulio teologais — visa tai užgnaužta, nauju būdu patvirtinant Antano Baranausko žodžius: „Tegul, sako, bus Lietuva / Ir tamsi, ir juoda“. Tie, kuriems yra pavykę vieną ar dvi, ar daugiau iš šių knygų į tėvynę nuvežti, žino, su kokių džiaugsmu ir nuostaba mūsiškiai tenai į savo rankas ima „Krikščionis gyvenime“ serijos knygas.

Kadangi ne visų „Krikščionis gyvenime“ serijos knygų laidos yra išsibaigusios, Sekminiu proga norėjęsi rekomenduoti ypač šias, kurias tebegalima

gauti „Draugo“ knygyne:

II Vatikano susirinkimo dokumentai. I dalis — Konstitucijos. Vertė prel. Vytautas Balčiūnas. Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1967. 280 psl. Kaina — 3.50 dol. II dalis — Dekretai ir pareiškimai. Vertė prel. Vytautas Balčiūnas. Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1969. 304 psl. Kaina — 3.50 dol. III dalis — Popiežių kalbos ir raštai. Vertė prel. Vytautas Balčiūnas. Bostonas: Lietuvių enciklopedijos leidykla, 1969. 360 psl. Kaina — 4 dol.

Yla, Stasys. *Siluva Zemačių istorijoje*. Pirmoji dalis — Reformacija ir restauracija. Bostonas, 1970. 295 psl. Kaina — 5 dol.

Maceina, Antanas. *Didieji dabarties klausimai: pasaulio sekularizacija, evangelijų numitinimas, evoliucija ir religija*. Chicago, 1971. 325 psl. Kaina — 6 dol.

Nors šis veikalas buvo mūsų žymaus teologo ir filosofo tuometinių opijų teologinių temų apmąstymas ir kai kuriems to laiko teologiniams autoritetams oponavimas (reikia pažymėti, kad šiuo metu nei Rudolf Bultmann, nei Teilhard de Chardin nebevaldo nei akademinės, nei populiarios teologinės galvosenos, kaip jie darė prieš du dešimtmečius), pirmoji šios knygos dalis „Pasaulio sekularizacija“ yra išliekantis pagrindinės mūsų laikų religinės problemos nušvietimas, jos prielaidų suformulavimas ir katalikiškas jos sprendimas. **Sventasis Raštas — Nauja-**

sis Testamentas. Iš graikų kalbos vertė kun. Č. Kavaliauskas Lietuvoje. Bostonas: Amerikos lietuvių Romos katalikų kunigų vienybė, 1972. 638 psl. Kaina — 5 dol.

Po arkivyskupo Juozapo Skvircko šiam šimtmetyje paruostų Švento Rašto vertimų į lietuvių kalbą ir mūsų iki pastarųjų laikų naudotų, šis vertimas yra naujasis ir geriausias Naujojo Testamento lietuviškoji versija (nežūrėjęs jos trūkumų, kurie, kaip ir pridera, buvo mūsų spaudoje išskelti ir diskutuoti). Kun. Č. Kavaliausko vertime *Sventasis Raštas* pagaliau kalba lietuviui klausytojui ir skaitytojui, kaip niekada iki šiol mūsų istorijoje nėra galėjęs.

Maceina, Antanas. *Krikščionis pasaulyje — pasauliškio vaidmuo išganyimo istorijoje*. Bostonas, 1973. 402 psl. Kaina — 7 dol.

Centrinis šio veikalų skyrius „Pasauliškio pasiuntinybė“ — autorias iš pagrindų išmąstytą ir nubrėžta kultūros teologija yra tokia, kurią galima drąsiai lyginti su pačių svarbiausių mūsų laikų teologų — Reinhold Niebuhr, Paul Tillich, Karl Rahner, Gabriel Marcel mintimis apie religijos ir kultūros santykį. Ji galėtų būti kertiniu akmeniu visai mūsų krikščioniškajai ir tautinei veiklai, o taipgi ir kiekvieno iš mūsų asmeniniam gyvenimui. Neužmirškime prie jos sugrįžti, nepalikime jos žalsvų viršelių vienos iš daugelio knygų puslapiuose — ji per daug svarbi, kad liktų tik raidėse ir tik popieriuje, ji yra pajėgi mūsų pasmatinti ir gyvenimą, į Dievo Karalystės žemėje kūrimą ir jos laukimą. Ko

daugiau iš savo tautos mentytojų drįstume prašyti ir laukti?

Sventasis Raštas — Psalmynas. Penkios knygos. Vertimas iš Neovulgatos. Vertė kun. A. Liešis Lietuvoje. Redagavo kun. V. Aliulis ir kun. Č. Kavaliauskas. Bostonas, 1974. 262 psl. Kaina — 3 dol.

Visam Vakarų pasauliui Senojo Testamento psalmės yra neišsibigianti poezijos, kaip vienos, gal pačios pagrindinės, Dievo ir žmogaus santykio išraiškos versmė. Štai jas turime idiomatiškai (gal net ir per daug) lietuvių kalba atkurtas — skaitydami jas ir paskiau sau jų posmus kartodami, būsimė paguosti, savo nerimą išlieję, su Dievu į konfliktą suėję, bet galop Jo sustiprinti ir Jo globą pajutę. Jo meilės apsiusti, pasirošę toliau grumtis su nežmoniškam šito pasaulio aplinkybėm.

Maceina, Antanas. *Religijos filosofija*. Pirmoji dalis — religijos Dievas. Putnam, CT, 1976. 335 psl. Kaina — 6 dol.

Tai vienas pačių svarbiausių Antano Maceinos veikalų — jo teologinės ir filosofinės mąstysenos susumavimas ir kristalizacija. Kiekviename skyriuje skaitytojui laukia gilus ir skvarbus, bet ir nuostabiai tvirtinantis žvilgsnis į Dievo ir žmogaus santykį, atsiskleidžiantį istorijoje, bet dar svarbiau, krikščioniškojoje „gero žinioje“. Autorius ruošia antrąją šio veikalų dalį, kurios su dideliu nekantrumu laukiame.

Rubšys, Antanas. *Raktas į Naująjį Testamentą. I dalis — Bendrija: sąjūdis*. Putnam, CT, 1978. 394 psl. Kaina — 8 dol. II dalis — *Bendrija: organizacija*. Putnam, Ct, 1979. 424 psl.

Kaina — 9 dol.

Gutauskas, Jonas. *Didžiųjų Bendrijos tėvų mintys: senosios krikščionių literatūros antologija tikėjimo, doros ir krikščioniškosios pasaulėžiūros klausimais*. Putnam, CT, 1979. 303 psl. Kaina — 7 dol.

Vienas žymus Amerikos protestantų teologas, Chicagos universiteto profesorius Joseph Sittler mėgdavo savo studentams sakyti: „Kai tik aš noriu geriau susiorientuoti šių dienų teologiniuose klausimuose: sekuliarizacijos, ekologijos, žmogaus teisių, žmonijos ateities ir t.t., tai einu vėl skaityti Bažnyčios tėvus: Irenėjų, Atanazą, Tertulijoną, Joną Chrizostomą, be abejo, šv. Augustiną ir kitus — iš jų man ateina geriausias įžvalgos į šių dienų problemas.“ Reikia tikėtis, kad ir kun. dr. Jono Gutausko surinktos ir paruostos Bažnyčios tėvų mintys skaitytojams panašiai pasitarau, parodydamos, kiek išminties ir pagrindinės krikščioniškos teologinės bei gyvenimiškos nuovokos glūdi tų ankstyvų mūsų tikėjimo aiškintojų mąstysenoje, jų patirty ir jų pastangose suprasti Kristaus mokslą, atsikreipus į savo pačių padėtį.

Kulbokas, Vladas. *Lietuvių religinė poezija*. Putnam, CT, 1982. 268 psl. Kaina — 7 dol.

Brizgys, Vincentas. *II Vatikano mintys ir lietuvių susirinkime*. Putnam, CT, 1983. 262 psl. Kaina — 6 dol.

Ši knyga ypač įdomi tuo, kad vykspas Vincentas Brizgys čia dalinasi su skaitytojais kasdienine Antrojo Vatikano susirinkimo eiga, kurią jis atidžiai

sekė, joje dalyvaudamas kaip pilnateisi susirinkimo narys. Ji kartų duoda progą įvertinti mūsų vyskupo intervencijas ir pastangas šiame visuotiniame Bažnyčios susirinkime, siekiant atstovauti Lietuvos tikintiesiems.

Rubšys, Antanas. *Sventos Rašto kraštuose*. Putnam, CT, 1982. 430 psl. Kaina — 9 dol. Tai šventojo Rašto mokslininko-tyrinėjo archeologinė, bet kartu ir teologinė kelionė po Artimųs Rytus, kur gimė ne tik mūsų bendruomenės šventieji raštai, bet taipgi ir jos tikėjimas. Tačiau knyga skaitoma kaip įdomiausias travelogas, kuriame gyvai vaizduojami visokie mūsų laikų žmonės — jų vargai, rūpesčiai ir neblėstanti viltis susitikti Dievą, kurio aplankymą kartais turime skaityti iš senovės kiliaraščių, archeologinių iškasenų, bet taip pat ir iš dabarties įtampų ir mūsų nenumaldomo troškimo, kad Jis mus laimintų ir toliau mus vestų į mūsų nepraamatą, bet Jo mums pažadėtą ateitį.

Rubšys, Antanas. *Raktas į Senąjį Testamentą. Pirmoji dalis — Sandora ir Mesijas*. Brooklyn, NY, 1982. 518 psl. Kaina — 10 dol. *Antroji dalis — Pranašai ir karaliai*. Putnam, CT, 1983. 530 psl. Kaina — 10 dol.

Atrakinę lietuviui skaitytojui tiek Naująjį Testamentą, tiek Senojo Testamento didžiųjų knygų, atskdamas jų istorines gijas ir išgvilvendamas jų pagrindines teologines temas: „Dievi rūpi žmogus“, kun. Rubšys jau yra paruošęs trečiąją „Rakto į Senąjį Testamentą“ dalį, kuri netrukus turėtų mus pasiekti — naujaisiais knyga „Krikščionis gyvenime“ leidinių serijoje.

Kelios pastabos knygą „Nomenklatūra“ perskaičius

JONAS PABEDINSKAS

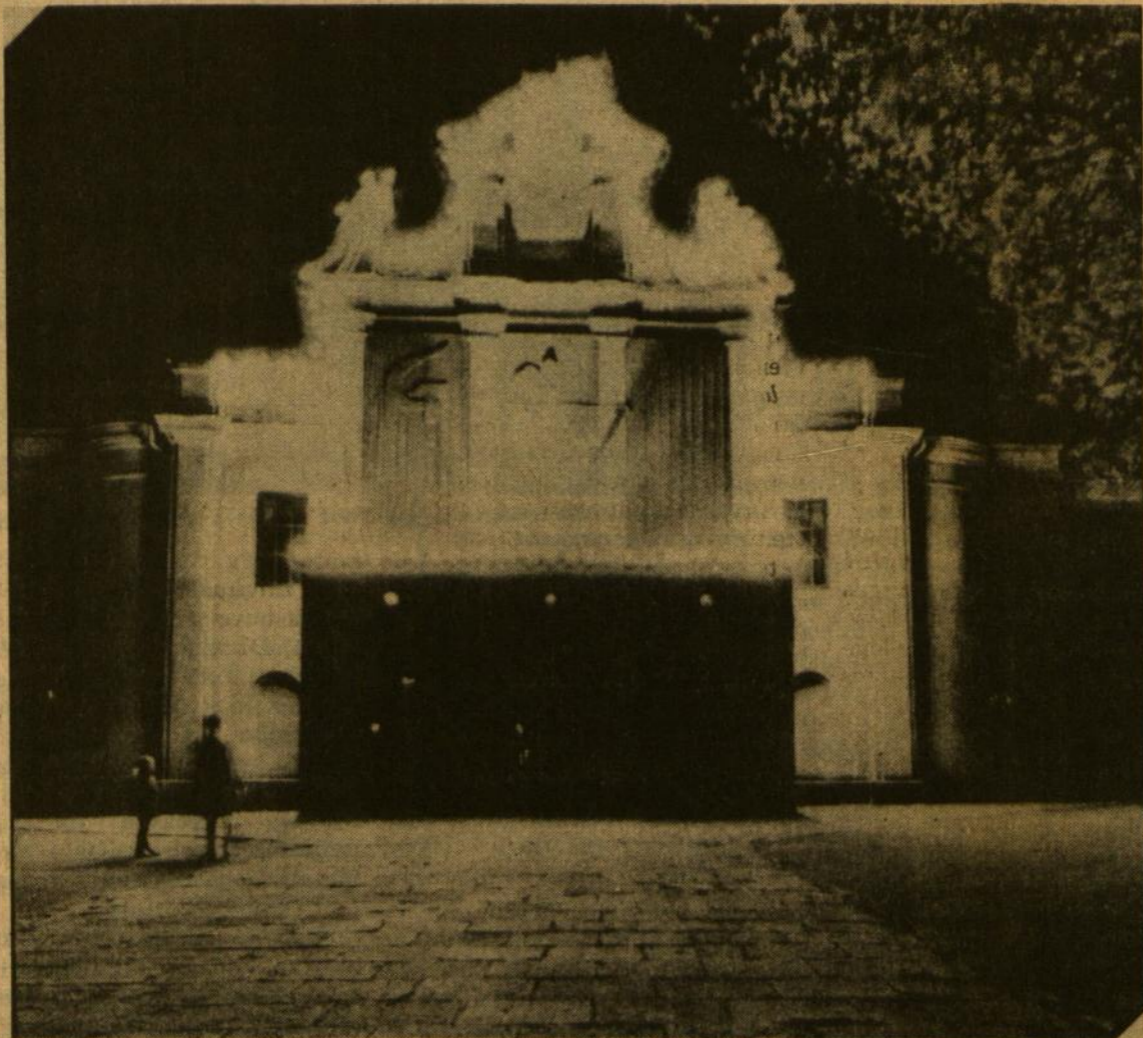
Istorijos mokslus baigęs Sovietų aukštasis pareigūnas Michael Voslensky, pasitraukęs į Vakarų, parašė tikrai įdomią ir vertingą knygą apie Sovietų Sąjungos valdytojus. Solženicinas, vaizdžiai aprašydamas sovietų kalinių stovyklas, kalėjimus ir lagerius, išpopuliarino jiems bendrą „Gulago“ vardą. Michael Voslensky, sistemingai pristatydamas sovietijos valdytojų klase, ją vadina „Nomenklatūra“. Patys sovietijos ideologai 1978 m. maždaug taip ją apibūdina: „Nomenklatūrą sudaro svarbiausi organizacijų postai. Jiems kandidatai yra rekomenduojami, atrenkami ir patvirtinami miesto ar rajono partijos komitetais. Nomenklatūrą sudaro asmenys, užima svarbiausius postus“.

Daug kas priklauso partijai, daug kas ten turi visokių privilegijų, bet iš klydęs paaikškėja, kad tą grupę-klasę sudaro tik tokie asmenys, kurie duoda parėdymus kitiems. Visa sovietijos galia yra jų rankose. Norėdamas patekti į šią valdančiųjų klasę, kandidatas turi priklausyti komunistų partijai. Vien priklausymas KP, tačiau, nepadaro partietį tos atrinktųjų grupės nariu. Voslensky apskaitiavimu „nomenklatūroje“ esą apie 750,000 funkcionierių, tuo tarpu kai ten KP narių priskaičiuojama apie 15 milijonų. Vadinasi, kad gal koks vienas iš dvidešimties partietčių priklauso tai elito grupei.

Nomenklatūra išsivystė, Stalinui nugalėjus senuosius profesionalus komunistų revoliucionierius ir į jų vietas visur įstčius paklusnius jam partiečių visose sovietijos gyvenimo srityse. Po Stalino mirties nomenklatūros neraištos taisyklės ir papročiai nusistovėjo taip, kad dabar jau galime kalbėti apie sistemingai veikiančią sovietinės visuomenės grupę. Pakliūti į šią klasę jie nebuvo išrinkti savo krašto piliečių. Net jų pačių partijos nariai neturėjo progos balsavimu pasirinkti, kas į tuos valdytojus turėjo patekti! Jie buvo tos pačios grupės narių atrinkti lyg į koki nors milžinišką privilegijuotųjų klubą. Jam nepriklauso nei herojiškos melžėjos, nei medaliais apdovanoti fabriku darbininkai, nei pagaliau karo lauke pasižymėję kariškiai, nes tokie liaudies atstovai valdančiųjų klasei pasitarnauja tik užpildydami suvaziavimų sales, norint parodyti jog sovietija yra valdoma liaudies.

Lietuviškai aptarti nomenklatūrą geriausia, atrodo, būtų ją pavadinti „valdininkų klase“. Pagal žodį „valdininkas“ (*Lietuvių enciklopedija* rašo: „Valdininkas valstybės administracijos pareigūnas, taigi ne paties žemiausio rango valstybės tarnautojas“) ir pagal žodį „valdyti“. Tą valdytojų — valdininkų, valstybinės administracijos pareigūnų klasę Voslensky ir aprašo savo knygoje *Nomenklatūra*. Čia kyla mintis, kad lietuviai turėjo ir turėtų asmenis, dirbančius valdžiai, nežinint rango, vadinti tarnautojais, o ne valdininkais, nes jie turi krašto piliečiams tarnauti, o ne juos valdyti. Atrodo, kad dar Nepriklausomoje Lietuvoje buvo lyg užsilikęs caro vietininko palikuonis — valdininkas, nors jis jau buvo savos tautos atstovas ir dirbo Lietuvos valdžiai, bet tai jau kita tema.

Išveiviams lietuviams kai kurios Voslensky prielaidos išvados, jam aprašant tą val-

Valstybės teatro rūmai Kaune — jų sodelyje prieš tryluką metų gegužės mėn. 14 d. susidegino jaunuolis Romas Kalanta, protestuodamas prieš Lietuvos laisvės ir jos žmonių teisių užgnaužimą.

dininkų klasę, nėra naujos, bet jos yra toje knygoje labai rimtai pateikiamos, taip, kad vis daugiau Sovietų analistų pusės reikalauja pinigų iš turtingųjų nekollektivistinių kraštų, o iš kitos pusės, kartu su Sovietais ir Castro, keikia nekollektivistines valdymosi sistemas. Tų valdininkų klasių atstovai, kurių kraštuose yra daug varguomenės ir net bado, patys puikiausiai gyvena.

O kaip su valdininkų klase okupuotoje Lietuvoje? Voslensky, kad ir daug kelias puses po „respublikas“, tiesiogiai apie jų nomenklatūras daug nepasako, nes matyt, jam atrodo, kad visa Sovietų nomenklatūra veikia panašiai, išskyrus, kad rusai patikimesni Maskvai. Kaip jau mums patiems nuo seniau žinoma, jis patvirtina, kad rusai nomenklatūristai užima kelis svarbiausius postus respublikose: „Nerašyta taisyklė reikalauja, kad respublikos centro komiteto antrasis sekretorius būtų rusas, rusas atsistatęs iš Maskvos“. Atsiunčiami ir visokie komisarai, kurie išsirenka „vietinius“ padėjėjus, o tie irgi pakliūva į nomenklatūros rangus.

Bent pagal autoriaus definiciją, išskyrus grynai valstybinius partinius postus, kaip įvairiausių komitetų sekretorių ar rusų komisarų padėjėjų, nomenklatūrai turėtų priklausyti okupuotos Lietuvos pramonės direktoriai, „sovchozų“ pirmininkai, mokslo ir kultūrinių vienetų tikrieji valdytojai, na ir grupė tų lietuvių, kurie yra įsigiję tiesioginį „sostinės“ pasitikėjimą. Atrodytų, kad okupuota Lietuva dabar yra valdoma valdininkų klasės, kuri, pati nebetikėdama komunizmu, kažin ar savo veikloje besivaduoja marksizmo principais. Tai klasė, kurios centras ir vadovybė yra Maskvoje ir kurios nariai rusai ir lietuviai tvarko mūsų tautos reikalus pagal tos klasės nusistovėjusias taisykles ir norus.

Yra rimta tezė, kad dabartinės lietuvių valdininkų klasės negalime laikyti kvilingais, kaip panašių valdininkų nelaimė vokiečių okupacijos laikais. Skirtumai tarp jų, tačiau, yra svarbūs ir pagrindiniai: dabartinė lietuvių valdininkų klasė visų pirma dirba sau, norėdama išlaikyti geras pozicijas ir privilegijas, tik paskiau, kad

galėtų gerinti savų tautiečių gyvenimą, pagal jų pačių idėjas, ir svarbiausia, kaip ir kituose panašiai besitvarkančiuose kraštuose, neatstovauja tautos norams, nei siekiams. Kai kurie išveiviai stebėdami pasakoja apie apsilankymus pas lietuvius Kaune ar Vilniuje ištaingiuose butuose, rumuniškais baldais apstatytuose, kur buvo geriamas Karpatų konjakas iš čekoslovakio kristalo. Panašiais atvejais jiems buvo pasakojama su dideliu pasididžiavimu apie tokiu būdu pasiektą vietinės pramonės, statybos ar tautotyros pažangą.

Tai naujoji, lietuviškoji valdininkų klasė — tikri lietuviškos nomenklatūros nariai. Be nemažai padalinių ir tiesioginių „sostinės“ tarnų turėjimo prileisti, kad daugelis jų turėtų būti gerai išsilavinę, sugebantys ir savo profesines užduotis gerai atliekantys lietuvių. Partizanų karo prieš rusų okupaciją metu jie daugiausia dar buvo vaikai ar jaunuoliai ir tų įvykių „nesu- tepti“, nes senoji lietuvių parašutinių karių strybų karta išmirusi ar jau pensijoje. Užtat turėjimo pripažinti, kad okupuotą Lietuvą dabar valdo ne tik į ją pasiūstus rusai, bet gana nauja lietuviška valdininkų klasė — lietuviškoji nomenklatūra. Iš visa ko atrodo, kad ji Maskvos nuožūta dar bus daug metų lietuvių tautos valdytoja.

Kas įvyktų net ir tokiu atveju, jei, kaip išveiviai svajoja, Maskva militariškai atsitrauktų ir nomenklatūros rusai išvažiuotų, kitaip sakant, baigtųsi okupacija ir Lietuva taptų daugiau ar mažiau nepriklausoma? Tada lietuviškoji valdininkų klasė pasiliktų ir ji toliau panašiai Lietuva tvarkytų, kaip ir dabar. Nematau, kad daugelis jų savo galvojimu skirtųsi nuo rusų ar vengrų kar žambiečių valdininkų klasių. Tokiu būdu Lietuva taptų gera kandidatė į Rusijos satelitus ar net į trečiojo pasaulio kraštų eiles, dešimtmečiams palikdama tautą po valdininkų klasės jungu.

Išveivija, tačiau, šios klasės egzistavimo negali ignoruoti. Be rimtų diskusijų negalime apeikti galimybes mėginti ją paveikti tiek tėvynėje, tiek iš čia, nežinint, kad tam vilčių labai maža.

Tai prileidus, kyla aibė klausimų ir persasi daug išvadų. Pirmiausia, su šita galimy-

Rita Markelytė-Dagiienė

***

Nakties juodumas
drebėjo mano krūtinėje.
Gulėjau tamsoje, balta gėlė.
Sunkus rūkas habėjo vasaros ore.
Juodas kraujas lašais tekėjo nuo lango,
į spygliais pavirtusią žemę.

Nakties širdis plakė
netiksliu ritmu,
ir juoda žemė, ištroškusi, sugėrė, paskutinį
sapną.

Kažkas man pažadėjo, kad rytas ateis:
drėgnas, vėsus, saulėtas,
Kad apsirėngčiau ir eičiau pasivaikščioti
tarp čirškiančių paukščių.

Rytas atėjo.
Nutirpęs dangus žvelgė abejingai
į išblukusią žemę.
Tik neramiai virpėjo smilgos
švelniame vasaros vėjuje.

***
Sugrižo rytas,
šilkinėm akim
glostė pirmuosius saulės spindulius,
duriančius padangę.
Ir naktis tyliai ištekėjo
pro pradurtas skylutes.

***
Gatvėse dar ramu.
Akmeniniai namai su
dideliais langais
dar tamsūs,
pasimetę baltų angelų
švelnioj naktį.

Bet man viskas tikra:
medžiai, žolė, šaligatviai.
Priimu tikrovę,
kokia ji bebūtų,
atvairai ir nuoširdžiai.
Kaip priimu rytą —
tyrą, šviesų.

***

Pasiklausyk...
Varpų gilūs dūžiai pranyko.
Šimtas saulų dingo mūrinėse sienose.
Ir aš tarp vėjo išvaikytų, sudžiūvusių lapų
bejėgė.

Minutės lankstėsi kambario tuštumoje.
Rudens saulė, pro mezginių užvolaidas
mane nuramino.
Nuramino mane, kaip ir tavo tikrumas...

ROMUI KALANTAI

Tamsoje,
žvaigždėtoje padangėje
nuskynė jis žiedą nuo melsvai žydinčios
alyvos.

Buvo nuostabus pavasaris,
kitoks pavasaris.

Ir kiek stiprybės turėjo jis,
savo mirties išvakarėse.

Pagaliau išaušo rytas.
Pilkoje migloje nuskendo nerami naktis.
Saulė nešvietė.

Pilkas dangus,
per jo ašarotas akis
susilijo su pavasario spalvom.

Ir, vakarui atėjus,
alyvos žiedas,
gulėjo
šaltaj žemėj,
sudaraskytas,
bespalvis.

Ritai Markelytei-Dagienei buvo paskirta JAV
LB Kultūros tarybos 1983 m. paskelbtu jaunimo kūry-
bos konkurso antroji premija už poeziją.

Stratfordo teatruose — devyni veikalai

ALFONSAS NAKAS

Metų pradžioje apie Stratfordo festivalį rašydamas (žūr. 1985.I.26 *Draugo* priedą), trumpai paminėjau ir 1985 m. sezono programą. Vėliau buvo padaryta šiek tiek pakeitimų. Dabar teatro draugams galiu paskelbti tikra, nebekeisimą 33-čio Stratfordo festivalio sezono, kuris prasidės gegužės 26 ir baigsis spalio 13, programą. Kad nekeltų painiavų bilietus užsisakantiems, net ir lengvai išverčiamų veikalų pavadinimų nelietuviškus, o paliksim taip, kaip programos brošiūroje surašyta.

Festivalio teatre statomi trys Šekspyro veikalai (ne keturi, kaip anksčiau skelbta): *King Lear* (spektakliai, beveik kasdien, tarp gegužės 26 ir spalio 13); *Twelfth Night* (gegužės 28 — spalio 12); *Measure for Measure* (gegužės 29 — rugpjūčio 28). Ketvirtuoju šio teatro veikalu pasirinktas Nikolaj Gogolio *The Government Inspector* (rugpjūčio 9 — spalio 12).

Avon teatre matysime tris veikalus: Giberto ir Sullivano operetę *The Pirates of Penzance* (gegužės 27 — rugpjūčio 25); Oliver Goldsmitho komediją *She Stoops to Conquer* (rugpjūčio 8 — spalio 12); ir Tennessee Williams *The Glass Menagerie* (rugpjūčio 30 — spalio 13). Pastarąją dramą pakeistas anksčiau numatytas Čechovo veikalas.

The Third Stage teatre pakeitimų nėra. Čia bus vaidinama Sofoklio *Antigonė* (birželio 18 — rugpjūčio 31) ir George Farquhar *The Beaux' Stratagem* (birželio 19 — rugpjūčio 31).

Šis sezonas išskirtinai įdomus tuo, kad vyksta meno vadovų pasikeitimo ženklo: po kelerių metų „viešpatavimo“ pasitraukia John Hirsch, o jo vieta, vėl keletams metams, užima John Neville. Jie abu pasaulinio garso reži-

sieriai (Neville ir pirmieji aktorius). Šią vasarą abudu festivaly maišysis ir abu režisierius po veikalą. Festivalio nuolatiniams lankytojams, jų tarpe ir čia rašančiam, naujojo meno vadovo kvapas jaučiamas ne sezoni neprasidėjus: keleto nepažįstamų, Stratforde nesireiškusių režisierių ir būrio naujų aktorių pavardėmis nusėta programos brošiūra. Ir vis dėlto senųjų, didžiųjų aktorių, žiūrovo per daugelį sezonų pamiltųjų, dar labai apstu. Štai Douglas Campbell, Lewis Gordon, Edward Aizenza, Seana McKenna, Nicholas Pennell, Richard McMillan, Alan Scarfe, Brent Carver, Pat Galloway, Carolyn Tomlin, Sherry Flett, William Needles, Stephen Russell, Patricia Conolly — tai vis žmonės, kuriuos scenoje labai norime matyti ir matysime.

Kiekvieną pirmadienio vakarą, pradedant liepos 8, baigiant rugpjūčio 27, vyks instrumentinės muzikos ir solistikos (taip, tik moterų) koncertai. O liepos ir rugpjūčio sekmadienį rytais (vis nuo 10:30 iki 12:00 val.), pradedant liepos 14 ir baigiant rugpjūčio 25, mokslo, literatūros bei teatro didžiūnai skaitys paskaitas. Štai bent jų pavardės: Leslie Fiedler, Philip Edwards, Northrop Frye, Peter Ustinov, S. Schoenbaum, Peter C. Newman ir John Hirsch.

Kai kuriomis dienomis publikai leidžiama susitikti su aktoriais, lankyti scenų užkulius, susipažinti su garso įrengimais. Ir šį sezoną bus ruošiami teatro seminarai, veiks festivalio parodos. Deja, trumpame rašiny negaliu visko išskaičiuoti. Norintieji platesnės informacijos, tegu užsisako brošiūrą, kuri atsiunčiama veltui, parašius šiuo adresu: Brochure, Festival Theatre, Stratford, Ontario, Canada N5A 6V2. Festivalio bilietus tiesioginė, neapmokamom linijom skambinant, galima užsisakyti iš Toronto — (416)364-8355, iš Detroito — (312) 964-4668, iš visur kitur ilgos distancijos tarifu — (519)271-4040. Chicago apylinkių gyventojai ir brošiūrų, ir bilietų gali gauti net penkiose Sears krautuvėse: N. Harlem Avenue, W. Lawrence Ave., E. 79th Street, W. Irving Park Rd. ir (dėmesio, market-parkiečiai!) S. Western Ave.

klasės elementai galėtų Maskvai rodyti jai nepalankią propagandą Vakaruose. Voslensky knygoje pastebima, kad nomenklatūra labiausiai stengiasi užtušuoti savo diktatūros žymes ir visur bent paviršutiniškai ar apgauliai tiek savo pavaldiniams, tiek užsieniui sudaryti teisėtai ir teisingai kraštą tvarkančios valdžios įspūdį.

Lietuvių moterų dailininkų draugijos sukaktis

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Ateinančiais metais sukaks penkiolika metų, kai gyvuoja Lietuvių moterų dailininkų draugija. Šis sambūris, įsteigtas 1971 m. dail. Vandos Balukienės iniciatyva, apima lietuves menininkes, rimtai atsidėjusias, dirbančias meniui. Vienos jo narės pradėjo meno žinias gilinti Europoje, o kitos jau šiame krašte — Amerikoje. Kadangi draugijos narės yra įvairaus amžiaus, skirtingų gyvenimo patirčių, todėl jos išsireiškia įvairiomis medžiagomis, stiliais, polinkiais. Bet šis įvairumas netrukdo joms visoms glaudžiai bendradarbiauti, pasidalinti mintimis, ruošti parodas.

Teisingai lietuviška patalė sako, kad, kai du stos, visados daugiau padarys. Iš pasiektų rezultatų matyti, kad dailininkės šio principo laikosi. Kaip grupė, jos suruošė parodas tokiose vietose kaip Beverly Arts Center, Hyde Park Art Center, Barat College, University Club of Chicago, Gary Arts League, Mitchell Art Museum, Chicago Press Club, Evanston Art Center. Gal šios apylinkinės vietos neatrodys kaip „platieji vandenys“, bet jau yra žiningsios toliau už savo kiemo vartų. Šiose tolimesnėse vietose dailininkų darbus turėjo progos pamatyti amerikiečiai kritikai ir meno galerijų lankytojai. Parodos susilaukė rimtų ir palankių atsiliepimų ir įvertinimų. Menininkės įsigijo naujų draugų ir bičiulių.

Lietuvių moterų dailininkų draugija turi apie trisdešimt narių. Nuo įsisteigimo šis skaičius labiau pastovus negu menininkų pavardės. Kai kurios narės apleido Chicago, kitos sukūrė šeimas arba pakeitė profesijas. Į jų vietą vis ateina naujos, jaunesnės prieauglis.

Draugija savo gyvavimo

Dail. Vanda Balukienė, Lietuvių moterų dailininkų draugijos pirmininkė (1971-1977 m.), šalia savo darbo „Nr. 13 Eternal View“ (akrilas, 50"x50", 1974).

sukaktį paminėti ateinančiais metais balandžio 18-27 dienomis, Chicagos Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje ruošia meno parodą, pavadinimą „Žvilgsnis į save“. Prieš sukaktuvinę parodą draugija nori visuomenę supažindinti su jos narėm dailininkėm individualiai; šiame įžanginiame straipsnyje — su pačia Lietuvių moterų dailininkų draugijos įsteigėja ir ligšiolinė draugijos pirmininke.

Dail. Vanda Balukienė, baigusi Freiburgo Ecole des Arts et Métiers, yra suruošusi savo individualias parodas ir dalyvavusi grupinėse, tokiose vietose kaip Union League Art Show, New Horizons Show at Illinois Grand Salon, Connecticut Union of Visual Artists, Lietuvių kultūros centre (Hartford, Conn.), Kultūros židinyje (Brooklyne), Artists Signature galerijoje (New Haven, Conn.), Bakio galerijoje (Toronte).

Balukienei šios draugijos įkūrimo mintis vystėsi pamažu, belankant Čiurlionio galerijos parodas apie 1969-70 m. Tada moterų menininkų skaičius augo. Mokyklas baigė jaunos, gabios, tokios kaip Vanda Alekniene, Aleksandra Bodner, Janina Kinkienė,

Raminta Lapšienė, Irena Mitkutė, Danguolė Stončiūtė, tik paminint keletą. „Tada ir kilo mintis suburti jas visas, kartu dirbti, padėti viena kitai, ieškoti kelių lietuvių meną parodyti ne vien tik lietuvių visuomenei“ — pasakoja Vanda Balukienė. Šiai jos idėjai pritarus dail. M. Stankūnienė, vieną gražią rudens sekmadienio popietę, menininkės moterys buvo

Dail. Donna Rhae Marder, Lietuvių moterų dailininkų draugijos pirmininkė nuo 1978 iki 1984 metų.

sukviestos į Balukienės namus. „Ne taip lengva sujungti moteris į vieną branduolį“, sako ji. „Vienos buvo už, kitos — prieš. Netrukus iš tų ginčų išėjo balsavimai, valdybos rinkimai. Ir turbūt, kadangi susirinkimas vyko mano bute, tapau naujos draugijos pirmininke“ — juokauja Balukienė. Naujose pareigose pirmininkė išbuvo septynerius metus (1971-78 m. laikotarpį). Sekretore buvo išrinkta dail. Aldona Labokienė, dabar gyvenanti Floridoje.

Pirmieji šios draugijos žingsniai buvo kuklūs. Viešumon išėjo su pirmąja meno paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. „Margučio“ patalpose vyko nuolatinė menininkų paroda. Jono ir Natalijos Vaznelių prekyboje buvo gautas kambarys, kuriame buvo įskabinti paveikslai parodai ir pardavimui. Tik daug vėliau ši menininkų grupė išėjo į kaimynines amerikiečių galerijas.

Iš dail. Vandos Balukienės pirmininkavimo pareigas perėmė dail. Donna Rhae Marder-Prusis. Ji piešimą ir skulptūrą mokėsi Chicagos

Dail. Diana Kizlauskienė, dabartinė Lietuvių moterų dailininkų draugijos pirmininkė.

Meno instituto Junior School (1963-64), meną — Chicagos universitete (1965-69), kur įsigijo bakalaurą, keramikinę skulptūrą. — Hyde Park Art Center. Ji nuo studentavimo dienų jau dalyvavo meno parodose, tiek grupinėse, tiek pavienėse: Balzoko muziejuje, Čiurlionio galerijoje, Hyde Park Art Center, University Club, The Monadnock Building, Chicago Public Library. Nuo 1972 m. dirbdama komercinio meno srity, yra gavusi įvairių premijų ir užsąkmų privatiems namams ir komerciniams pastatams. Ji atlieka spalvoto stiklo darbus, skulptūras, sienų išpuošimus (freskas). Įvairioms firmoms buvo parodų išdėstymo suprojektuotoja, meno vadovė, patarėja. Taip pat, kurį laiką Marder mokytojavo įvairiose mokyklose Chicagoje, o pastaruju metu dėsto grafiką Roosevelt universitete. Dail. Marder Lietuvių moterų dailininkų draugijos pirmininke išbuvo šešerius metus (1978-84 m. laikotarpį).

Kaip tik šiuo metu, nuo gegužės mėn. 3 d. iki birželio 1 d., dail. Marder su fotografu Patrick Girourd turi parodą Natalini galerijoje, 716 North Wells Street, Chicagoje, pavadinimą „We Do Alterations“.

Meno instituto Junior School (1963-64), meną — Chicagos universitete (1965-69), kur įsigijo bakalaurą, keramikinę skulptūrą. — Hyde Park Art Center. Ji nuo studentavimo dienų jau dalyvavo meno parodose, tiek grupinėse, tiek pavienėse: Balzoko muziejuje, Čiurlionio galerijoje, Hyde Park Art Center, University Club, The Monadnock Building, Chicago Public Library. Nuo 1972 m. dirbdama komercinio meno srity, yra gavusi įvairių premijų ir užsąkmų privatiems namams ir komerciniams pastatams. Ji atlieka spalvoto stiklo darbus, skulptūras, sienų išpuošimus (freskas). Įvairioms firmoms buvo parodų išdėstymo suprojektuotoja, meno vadovė, patarėja. Taip pat, kurį laiką Marder mokytojavo įvairiose mokyklose Chicagoje, o pastaruju metu dėsto grafiką Roosevelt universitete. Dail. Marder Lietuvių moterų dailininkų draugijos pirmininke išbuvo šešerius metus (1978-84 m. laikotarpį).

Kaip tik šiuo metu, nuo gegužės mėn. 3 d. iki birželio 1 d., dail. Marder su fotografu Patrick Girourd turi parodą Natalini galerijoje, 716 North Wells Street, Chicagoje, pavadinimą „We Do Alterations“.

Iš dail. Marder 1985 m. pirmininkavimo pareigas perėmė dail. Diana Kizlauskienė, kuri 1974 m. baigė Illinois universitetą (Chicago Circle) bakalauru laipsniu. 1972-83 m. laikotarpiu ji dalyvavo įvairiose grupinėse parodose Čiurlionio galerijoje, „Galerijoje“, ir Gallery 400 (University of Illinois — Chicago Circle). Nuo universiteto baigimo dienų dail. Kizlauskienė daugiausiai dirba kaip knygų iliustruotoja. Jos iliustruotų knygų sąrašas yra: Kairio „Laisvės sonata“, Jotvingytės „Tuliukas“, Minelgos „Žiogas muzikantas“, Nalienės „Kalnų gėlytė“ ir Račkauskienės „Pelenė“. Ateinančiais metais bus išleistos jos iliustruotos Račkauskienės „Eglė, žalčių karalienė“, Žitkevičiaus „Aš nelauksiu, kol užaugsiu“ ir Statkaus „Lietuvos ginkluotos pajėgos“ bei Mackevičienės „Aš esu“. Dabartiniu metu dail. Kizlauskienė projektuoja ir iliustruoja dvikalbę medžiagą Pedagoginiam liuanistikos institutui. Apie savo kūrybą dailininkė sako: „Iliustruojant jaunimui knygeles, mano tikslas yra sužavėti ir linksminti nuteikti jauną skaitytoją, palengvinti jam mokymąsi, atskleisti jam tokį pasaulį, kur šypsena ir pasiryžimas nugalėti visas kliūtis“.

Nuomonės ir pastabos

Žiba, bet nešviečia

Plačiai garsinta Raimundo M. Lapo sudaryta knyga, turėjusi būti lietuviško filmo istorija, gausi surankiotomis nuotraukomis, atsiskaikimais; bet prikaišiotą tiek klaidų, nutylėjimų, net piktavališkumo, kad tekėtų išties kiekvieną puslapį taisyti. Trumpai tik kai ką užsiminsiu.

Nors pradeda gerokai prieš Lietuvos nepriklausomybės laikus — neišvertus, nepaaiškinus, kas tenai įrašyta, bet nutilimas filmo veikimas Nepriklausomos Lietuvos laiku, netgi rašant, kad „mūsų tautoje sava kinematografija gimė tik po Antrojo pasaulinio karo“ (p. 8).

Nieko panašaus! Lietuviai filmiškai veikė prieš Nepriklausomybę, o nepriklausomybės metu apžvalginės kronikos gamintos nuo 1922 m. Didesnius lietuviškus filmus parengė V. Brazulevičius, S. Linartas, Petras Babickas, A. Žibas ir kiti, bet jie visi nutylimi, tarsi nebuvo. Brolių Motuzy filmas, vaizduojantis būdingesnes, įdomesnes Lietuvos apraiškas, parodytas, pasiskolinus iš Kanados lietuvių, kaip skanėstas, bet iš jo knygoje duota audinių fabriko darbininkų eisenai ir pan. Nutylimas Prano Lubino atsivežtas, išsaugotas kronikinis filmas, sudaręs pagrindą istoriniam filmui „Lietuva — Europos nugalėtoja“, kuriame jis dalyvauja tiek, kaip krepšinininkas Kaune, tiek jo namuose Los Angeles, California. Nutylimas Vytauto Stasiūnaičio triušas nupiešiant, pagaminant pirmą Amerikos lietuvių kartą „Algis Trakys ir Taksiukas Šleivys“.

Tatai neminimi ir Margio Matulionio parūpintoje anglių kalba santraukoje.

Keista, nutylima ar net puolama, niekinama daug talkinusių lietuviškam filmui. Pirmieji autoriaus sumanymai gal buvo kilūs; ar juos pakeitė sovietiniai lietuvių, apie kuriuos rašo knygoje, daugiau pasakoma žodžiu. Iš anapus gavo daug medžiagos, o gal ir stiprių patarimų. Iš lietuvių filmų žvaigždžių aprašo berleskinės užteigos lietuvių, niekad nedalyvavusių filmuose. Ar lietuviško filmo pajaukai? (p. 231).

R. M. Lapas sau filminiu redaktoriumi iš Los Angeles buvo pasikvietęs Juozą Kaributą (taip man rašė). O knygoje tą asmenį bando pašiepti. Kodėl? Ar kad jis įstengia pasikalbėti su didžiais filmų asmenimis, jiems įteikti lietuviškų suvenyrų, su jais nusifotografuoti? Tokių garsenybių Lapas nėra matęs, su jais nei kalbėjosi. Gi kitur Kaributą vadina broliuku. Pasirodo, nepagrįstai ieško gimintystės: J. Kaributas

Lapui nei brolis, nei giminė. Be abejo, po J. Kaributo sparnu R. Lapas pasijustų išdidžiai, sau daug laimėtų. Iš knygos matyti, kad autorius labai nedaug išmano apie filmus, artistus ir nuolat pribruka pasibaisėtinų klaidų. J. Kaributas būtų prilaikęs, pataręs nedaryti esminių netikslumų.

R. Lapui aprašant asmenis, filmus, pilna klaidingų datų (arba jų visai nėra), duodama daug neteisingų pavadinimų, daug kas praleista, nesuminėta. Dar blogiau, kad jis rašo kaip didelis autoritetas. Paimkime tik vieną: Laurence Harvey. Aprašymo pradžioje panaudoja nuotrauką iš mano rašinio „Lietuvių dienose“, kurią man asmeniškai buvo paskolinęs Laurence Harvey, paėmęs iš savo albumo. Nei ten, nei kitur nepažymi, kad naudojosi mano raštais.

Ne kartą dalyvavau spaudos konferencijose su Laurence Harvey. Jis visada pabrėždavo esąs lietuvis. Amerikiečių spaudoje paskelbta, kad, paskambinus Laurence Harvey, jis pakėlęs telefono ragelį, atsiliepdavo: „Laurence of Lithuania speaking“. Ar gali būti lietuviškas? Ar Raimundas M. Lapas, atsiliepdamas telefonu, pasako, kad kalba Lapas iš Lietuvos?

Kita Lapo nesąmonė, esą Laurence Harvey „vis bandė savo žydišką kilmę užmaskuoti lietuvių“ (p. 272). Nagi, nagi, ponas Lapai: nurodykite į pasaulinio garso filmines viršūnes pakilusį žydą, kuris gintųsi esąs žydas, o visiems atkakliai įrodintų esąs lietuvis! Laurence Harvey užaugo anglų ir Pietų Afrikos kultūrose. Kodėl jis nesigarsino esąs anglas ar Pietų afrikietis? Be kitko, anglų kultūra nėra iš kelmo išspirta, ir anglų yra daugiau, negu lietuvių, be to, Anglija nėra Sovietų Rusijos okupuota, o tėbra nepriklausoma valstybė. Ir Laurence Harvey angliškai kalbėjo taip puikiai, kad iš jo kalbos patys anglai mokėsi angliškai.

R. M. Lapas savo knygoje išvardino Laurence Harvey filmus, jo teatrinę veiklą. Nors teirėšė kai kuriuos, bet ir tuose tiek netikslumų, kad tekėtų išties taisyti, papildyti. Tokiais duomenimis negalima naudotis. Mirus Laurence Harvey, jam pomirtinės mišios buvo atšautos St. Alban's bažnyčioje, Westwood, Los Angeles. Prieš mirtį jis buvo priėmęs krikštą. Laidotuvių metu Wolf Mankowitz paskaitė elegiją, skirtą jo draugui per dvidešimt penkerius metus:

*So for the last time
your laughing sardonic face
looked into the pit
and creased with pain,
then
grinned finally*

*as with a shrug
you carefully lifted
your elegant bones into the wings.*

*O demon lover, white wine poet,
Litaok lunatic, little monster,
your positively last appearance
as a man
was so true that
only death could upstage you.*

*Rest now, lonely friend,
as you never did before,
In utter peace.*

Apie Laurence Harvey, jam mirus, buvo šimtai straipsnių Vakarų pasaulio periodinėje spaudoje, pažymintį jo lietuvišką kilmę, o taipgi ir daugelis knygų, viena iš jų, Logan Gourley parašyta jo autobiografija, pavadinama *Laurence of Lithuania*. Algirdas Gustaitis

Chicagos teatruose Pulitzer premija gavusio dramos

Chicagoje susidarė nauja teatro grupė — taip ir pasivadinusi: „The New Theatre Company“. Ji įsikūrė naujai ir patogiai įrengtose patalpose, 3133 N. Halsted. Savo pirmiesiems spektakliams parinko dvi Pulitzer premiją laimėjusio rašytojo David Mamet dramas: „The Spanish Prisoner“ ir „The Shawl“. Abidvi dramų vienaveiksmės, trumpos. Pirmoji — daugiau kaip monologas, kur pagrindinis aktorius Peter Riegert pasakoja apie 1543 m. nuskenudusį ispanų laivą, perpardamas savo pasakojimą filosofinėmis ir socialinėmis mintimis. Jo tą monologą tik vieno, kito žodžio įstertimu pertraukia aktorė Sheila Welch.

Antroje dramoje — „The Shawl“ — vaizduojamas žinivinis, (Mike Nussbaum), kuris atėjusiai mergaitei, dramoje vadinamai „A“ (Lindsay Crouse) atskleidžia kai kuriuos praeities dalykus, vėliau savo artimajam Charles (Gary Cole) papasakodamas, kaip jis tuos dalykus įžvelgė natūraliomis priemonėmis, tik mistiškumo įneša pasakojimas apie tos merginos mirusios motinos „šaliką“, iš kur ir dramos pavadinimas.

Aplamai, abiejuose veikaluose mažai veiksmo, vyruoja monologas ar dialogai. Jie kiek sausoki, bet su avangardinėmis priemonėmis, ir kitiškumo mėgėjams gali būti įdomūs. Aktoriai įgudę, vaidinę televizijoje, Broadway, Off Broadway teatruose, radijo programose. Režisierius Gregory Mosher yra Chicagoje pastatęs jau 82 dramas. Prie šio pastatymo yra pridėjęs ranką ir įžymusis Chicago Good-man teatras.

J. Pr.

Knygos „Ten, ekrane sužibus“ sutiktuvės Holivude

Būna visokių parengimų mūsų kultūros apraiškas pateikti: akademijos, knygų sutiktuvės, autorių pagerbimai su kūrinių ar kūrinių įteiktomis pasiskaityti, pasišūvėti, įteikti, pakritikuoti. Visokių premijų ir laurų įteikimai. Tai mūsų kultūrinės gyvybės pulsas, gaila, labai jau silpnėjęs išsivijoje, jei ne kiekįbe, tai jau kokybe, svarba ar reikšme. Pasitaiko dar ir mūsų kultūrai reikšmingesni ir išliekančių apraiškų viena ar kita forma.

Viena iš tokių yra neseniai Raimundo M. Lapo mums pateiktas jo dešimties metų triušo vaisius — *Ten, ekrane sužibus* knyga apie lietuvių daugiau ar mažiau dalyvavusius filmų gamybos pasaulyje.

Ši knyga yra mums istoriniai vertinga, autorius galbūt per kruopščiai išieškota, šaltiniai paremta, net savotiškai stebinančiai jo kruopštumai bet atsižvelgimu į pasiūtamą uždavinį — išskirti visus, kuriuos tik buvo galima išskirti iš praeities šaltinių. Stengiasi nešališkai duoti faktus apie visus, kuo nors prisidėjusius prie filmų gamybos, prie tos „judančių paveikslų“ magikos. Kai kurie ekrane gal ir nesužibo, bet bent pasirodė, buvo ar tik padėjo techniškai ar kitaip.

Gaila, kad knygos apipavidalinimas nepadaro gero įspūdžio, kokį knyga apie Holivudą turėtų daryti. Atrodo, kad autorius per anksti (rankraštyje ir dar knygos nematęs) išreiškė padėką Morkūno spaustuvės darbuotojams „...įdejęsiems tiek daug triušo (gaila, ne skonio... — V.R.P) šios knygos išleidimui“.

Raimundas Lapas parodo mūsų tautiečių, ypač ankstyvesnės išsivijos, Amerikoje veržlumą, norą ir pastangas eiti su laiko dvasia, kartais ir su mada, kas irgi ne visuomet smerktina. Ypač kai kalbama apie Holivudą ir artistus aplamai.

Nors anais laikais, prieš ir po Pirmojo pasaulinio karo, nebuvo tiek „inteligenti“ ir intelektualų, kiek jų privažiavo po Antrojo pasaulinio karo, atrodo, pirmųjų nuveikta (visais frontais) ne mažiau, o gal ir daugiau ir efektyviau, negu D.P. daktarų, inžinierių, buvusių karininkų, aukštesnių ir ne taip jau aukštų valdininkų, biurokratų bei kitokių raštingų, bet nebūtinai kultūrinę tautiečių.

Bet grįžkime prie Raimundo Lapo ir jo knygos sutiktuvės Holivude. Tikrai sutiktuvė ir ne knygos apžvalgos ar kritikos. Tai įvykių Holivudo pasėdėjė, Šv. Kazimiero parapijos salėje, Los Angeles, š. m. kovo mėn. 17 dieną.

Iš anksto pasirodė straipsnis (*Dirva* nr. 48, 1985.4.9), pavadinamas „Pirmojo lietuviško filmo kūrėjo pagerbimas“, gaila nepasirašytas, kviečias į retą progą (iš tiesų! — V.R.P) pamatyti šį filmą „...ir ta pačia proga pagerbti...filmo kūrėją Praną Valuški“. Toliau rašoma: „Tą dieną Los Angeles Lietuvių bendruomenė ruošia jauno akademiko Raimundo Lapo knygos *Ten, ekrane sužibus* sutiktuvės. Visi lietuviai kviečiami dalyvauti *neeilinėje* (mano pabr. — V.R.P) kultūrinėje popietėje. Yra pakviesta ir svečių iš Holivudo — bet tegul tai būna staigmena atvykusiems į popietę“ — taip narsiai ir užtikrinančiai baigiamas straipsnis.

Buvo atspausdintas (irgi Morkūno spaustuvėje) 150 ne taip jau puošnių plakatų, kurių vienas, kiek mačiau, buvo panaudotas (kabėjo parapijos kiemo lentoje), kiti buvo dalinami knygų pirkėjams prisiminimui (tam reikalui per didelį).

Tiesa, tas parengimas buvo skelbtas ir per vietinį lietuvių radiją. „Kaina: \$3, ruošia

Bendruomenė“ — skaitėme lapeliuose, užkaičiuose už automobilį langų valikių. Nuėjau. Buvau. Seniai jau domėjaisi ir tebesidomiu filmų pasauliu, kaip ir kiti, ypač lietuvių indėliu ir sėkme, kai tokie būna. Jau iš ankčiau turiau pirsininkes kuklios istorinės medžiagos, besirengdamas ją persiūsti į vis dar mūsų tebeorganizuojamą ir tik spaudoje tebestatomą kultūros archyvą — muziejų — galeriją apie kai kuriuos lietuvių iš filmų pasaulio. Asmeniškai pažįstu ir Praną Valuški, esu kalbėjęs ir net iš jo vertingos medžiagos gavęs.

Nuėjau ir ką radau? Štai ką. Mažai žmonių, gal apie 60. Ant scenos mažas sukryptas ekranas. Rengėjai per garsintuvus nuo scenos teiravosi, ar kartais nesą Prano Valuški salėje...! Prano Valuški nebuvo. Gal ir gerai. Išvengė pažeminimo.

Nebuvo nei Pauliaus Jasiukonio, nei Alg. Žemaitičio, nei Florence Korsakaitės, nei Prano Lubino, kurie knygoje aprašyti ir nuotraukomis pagerbti ir gyvena čia pat, Holivude, net nei Margio Matulionio, kuris parašė anglišką knygos santrauką Lapo knygoje *Ten, ekrane sužibus*. Jau nekalbant apie Rūtą Lee-Kilmonytę, Ann Jillian-Nausėdaitę bei Joanne Shimkus, režisierių Joną Milių ar kitas netoliese esančias filmų ir TV žvaigždes. Net ponios Kilmonienės nebuvo matyti, greičiausiai, nepasistengta pakviesti. Nebuvo net paminėta, kad auditorijoje dalyvavo filmų pionierius Kazio Lukšio dukterė ir Kazio Motuzo sesuo. Įdomiausia, kad nebuvo matyti tokių asmenų, kurie patys rašo knygas, jas perša, o čia nedalyvavo, ar dalyvavusieji net nepirko kito rašytojo dešimties metų triušo vaisiaus, neatėjo pagerbti ar bent atjausti.

Pasiklausėm režisieriaus Petro Maželio trumpo apibendrinimo, autoriaus žodžio, pamatėme stebuklingai išgelbėto nuo mirties (senoviška nitrato filma po kurio laiko pavirsta dulkiemis) Valuški filmo „Naktis Lietuvoje“ liekanas, Kazio Motuzo gražius Lietuvos vaizdus (kai kurie žiūrovai galėjo save ten jaunystėje atpažinti) ir skirstėmės kas sau. Raimundas pasirašinėjo nupirktas knygas (įsivaizduojate, buvo pardutos rodos 38, tiesiog gėda...). Ėjome nusivylę, t.y. nesulaukę anei pagerbimo, nei tinkamo knygos įvertinimo, nei žadėtų siurprizų. Liūdna buvo man, gal ir kitiems, tikrai jautėsi apvilta autorius, turėjo būti liūdnota ir rengėjams — Pasaulio lietuvių bendruomenėi. (Pavadinimas labai išdidži skamba!) Apsivylimas aukščiausio laipsnio. Jokio organizatorių dvasiniai kūrybinio polėkio, jokio reikalo supratimo, prastos organizavimo, pažadų netesėjimas, tuo pačiu, susirinkusiųjų apvylimas ir daugelis kitokių minusų. Rengėjų rankose buvo proga gražiam renginio pasiekimui, deja, pasidariusiam nepasiekimui.

O galėjo būti kitaip: puota geroje ir puošnioje salėje, kur tikėtų puošnūs moterų rūbai ir kvepalai, kur galėtų būti pakili, jeigu ne iškilminga nuotaika, kuo daugiau filmų žvaigždžių ir žvaigždėlių prie pagarbos stalo, šviesos, nuotaika, gal ir šampanas... žodžiu, Holivudo stiliumi, jo blizgesio šešėlyje ir knygos „...aplaištyme“. Būtų buvusi prisimintina šventė ir prisidėjusi prie knygos sėkmės.

O dabar, *Ten, ekrane sužibus* knygos sutiktuvės išsišnyptė kaip nepasisekęs ir nepakilęs fejerverkas. Labai gaila.

Vytautas R. Plukas